

TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG
KHOA HỆ THỐNG THÔNG TIN KINH TẾ

Ths. Nguyễn Tiến Mạnh
TS. Nguyễn Thị Hằng
Ths. Đỗ Năng Thắng
Ths. Nguyễn Thị Thanh Thủy

BÀI GIẢNG
KINH TẾ PHÁT TRIỂN

Tài liệu lưu hành nội bộ

TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG
KHOA HỆ THỐNG THÔNG TIN KINH TẾ

Ths. Nguyễn Tiến Mạnh
TS. Nguyễn Thị Hằng
Ths. Đỗ Năng Thắng
Ths. Nguyễn Thị Thanh Thủy

BÀI GIẢNG
KINH TẾ PHÁT TRIỂN

Thái Nguyên, tháng 06 năm 2022

Mục lục

Mục lục.....	3
Các từ viết tắt.....	7
Một số thuật ngữ.....	8
Mở đầu.....	9
Chương I: NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG VỀ TĂNG TRƯỞNG VÀ PHÁT TRIỂN KINH TẾ.....	10
Nội dung chính của chương.....	10
Mục tiêu cần đạt được của chương.....	10
Bài 1: Khái niệm và sự cần thiết phải nghiên cứu kinh tế học phát triển (Số tiết: 3 tiết).....	10
1.1 Khái niệm và sự cần thiết phải nghiên cứu Kinh tế học phát triển.....	10
1.1.1 Khái niệm.....	10
1.1.2 Sự cần thiết phải nghiên cứu kinh tế học phát triển.....	11
Bài 2: Tăng trưởng và phát triển kinh tế (Số tiết: 3 tiết).....	13
1.2 Tăng trưởng và phát triển kinh tế.....	13
1.2.1 Tăng trưởng kinh tế.....	13
1.2.2 Phát triển kinh tế.....	17
Bài 3: Phân loại các nền kinh tế trên thế giới (Số tiết: 3 tiết).....	20
1.3 Phân loại các nền kinh tế trên thế giới.....	20
1.3.1 Phân loại các nền kinh tế trên thế giới.....	20
Bảng 1.1: Bảng thống kê thu nhập của các nền kinh tế.....	21
1.3.2 Những đặc điểm chung của các nước đang phát triển.....	21
Bài tập cuối chương.....	22
Chương II: CÁC LÝ THUYẾT VÀ MÔ HÌNH PHÁT TRIỂN KINH TẾ.....	23
Nội dung chính của chương.....	23
Mục tiêu cần đạt được của chương.....	23
Bài 4: Nghiên cứu các mô hình tăng trưởng và phát triển kinh tế (Số tiết: 3 tiết).....	23
2.1 Mô hình Karl Marx về phát triển kinh tế.....	23
2.2 Lý thuyết các giai đoạn tuyến tính.....	24
2.3 Mô hình tăng trưởng của Harrod - Domar.....	27
Bài 5: Nghiên cứu các mô hình tăng trưởng và phát triển kinh tế - tiếp (Số tiết: 3 tiết).....	29
2.4 Lý thuyết thay đổi cơ cấu.....	29
2.4.1 Lý thuyết phát triển của Lewis.....	29
2.4.2 Mô hình thay đổi cơ cấu của Chenery.....	34
2.5 Mô hình tăng trưởng của Keynes.....	36
Bài tập cuối chương.....	39
Chương 3: CÁC YẾU TỐ QUYẾT ĐỊNH SỰ TĂNG TRƯỞNG VÀ PHÁT TRIỂN KINH TẾ.....	40

<i>Nội dung chính của chương</i>	40
<i>Mục tiêu cần đạt được của chương</i>	40
Bài 6: Các yếu tố quyết định sự tăng trưởng và phát triển kinh tế gồm: vốn đầu tư và lao động (Số tiết: 3 tiết)	40
3.1 Vốn đầu tư	40
3.1.1 <i>Khái niệm</i>	40
3.1.2 <i>Nhu cầu vốn đầu tư</i>	40
3.1.3 <i>Nguồn vốn đầu tư</i>	42
3.1.4 <i>Tác động của vốn đầu tư đối với tăng trưởng kinh tế</i>	44
3.2 Lao động	45
3.2.1 <i>Khái niệm</i>	45
3.2.2 <i>Đặc điểm lao động ở các nước đang phát triển</i>	46
3.2.3 <i>Cơ cấu thị trường lao động</i>	47
3.2.4 <i>Vai trò của lao động đối với sự phát triển kinh tế</i>	48
Bài 7: Các yếu tố quyết định sự tăng trưởng và phát triển kinh tế gồm: Khoa học và công nghệ, tài nguyên và môi trường (Số tiết: 2 tiết)	49
3.3 Khoa học và công nghệ	49
3.3.1 <i>Khái niệm khoa học và công nghệ</i>	49
3.3.2 <i>Phát triển khoa học công nghệ ở các nước đang phát triển</i>	50
3.3.3 <i>Vai trò của khoa học - công nghệ đối với sự phát triển kinh tế</i>	51
3.4 Tài nguyên và môi trường	52
3.4.1 <i>Tài nguyên</i>	52
3.4.2 <i>Môi trường</i>	53
3.4.3 <i>Quan hệ giữa tài nguyên và môi trường</i>	54
3.4.4 <i>Vai trò của tài nguyên và môi trường đối với phát triển kinh tế - xã hội</i>	54
Bài tập cuối chương	55
Chương 4: PHÁT TRIỂN NÔNG NGHIỆP	56
<i>Nội dung chính của chương</i>	56
<i>Mục tiêu cần đạt được của chương</i>	56
Bài 8: Phát triển nông nghiệp (Số tiết: 3 tiết)	56
4.1 Đặc điểm và vai trò của nông nghiệp đối với phát triển kinh tế	56
4.2 Lý thuyết về tăng trưởng và phát triển nông nghiệp	59
4.2.1 <i>Lý thuyết về tăng trưởng nông nghiệp</i>	59
4.3 Chính sách đối với phát triển nông nghiệp và nông thôn	60
Bài tập cuối chương	62
Chương 5: PHÁT TRIỂN CÔNG NGHIỆP	63
<i>Nội dung chính của chương</i>	63
<i>Mục tiêu cần đạt được của chương</i>	63

Bài 9: Nghiên cứu đặc điểm và vai trò của công nghiệp trong phát triển kinh tế, thước đo phát triển công nghiệp, lý thuyết về phát triển công nghiệp, các chiến lược cho phát triển công nghiệp, các điều kiện tiền đề cho công nghiệp hóa và những vấn đề nảy sinh trong quá trình công nghiệp hóa (Số tiết: 3 tiết)	63
5.1 Khái niệm, vai trò của công nghiệp trong phát triển kinh tế	63
5.1.1 Công nghiệp.....	63
5.1.2 Lịch sử phát triển công nghiệp.....	63
5.1.3 Vai trò của công nghiệp.....	66
5.2 Thước đo phát triển công nghiệp	67
5.3 Lý thuyết về phát triển công nghiệp	68
Bài 10: Nghiên cứu các chiến lược phát triển công nghiệp; các điều kiện tiền đề cho công nghiệp hóa và những vấn đề nảy sinh trong quá trình công nghiệp hóa (Số tiết: 2 tiết)	69
5.4 Các chiến lược phát triển công nghiệp	69
5.5 Các điều kiện tiền đề cho công nghiệp hóa	70
5.6 Những vấn đề nảy sinh trong quá trình công nghiệp hóa	72
Bài tập cuối chương.....	74
Chương 6: NGOẠI THƯƠNG VÀ PHÁT TRIỂN	75
<i>Nội dung chính của chương</i>	75
<i>Mục tiêu cần đạt được của chương</i>	75
Bài 11: Ngoại thương và phát triển (Số tiết: 3 tiết)	75
6.1. Khái niệm, vai trò của ngoại thương	75
6.2 Lý thuyết về ngoại thương	76
6.3 Các xu hướng ngoại thương	79
6.3.1 Thay thế nhập khẩu.....	79
6.3.2 Chiến lược hướng ngoại và thúc đẩy xuất khẩu.....	82
Bài tập cuối chương.....	87
Chương 7: NGHÈO ĐÓI VÀ BẤT BÌNH ĐẲNG TRONG QUÁ TRÌNH PHÁT TRIỂN	87
<i>Nội dung chính của chương</i>	87
<i>Mục tiêu cần đạt được của chương</i>	87
Bài 12: Nghèo đói và bất bình đẳng trong quá trình phát triển (Số tiết: 2 tiết)	87
7.1 Khái niệm nghèo đói và bất bình đẳng	87
7.2 Các tiêu chí đo lường nghèo đói, bất bình đẳng	88
7.2.1 Thước đo nghèo.....	88
7.2.2 Thước đo bất bình đẳng.....	88
7.3 Nguyên nhân nghèo đói, bất bình đẳng	89
7.3.1 Nguyên nhân nghèo đói.....	89
7.3.2 Nguyên nhân bất bình đẳng thu nhập.....	91
7.4 Một số lý thuyết về nghèo đói và bất bình đẳng	96

7.5 Kinh nghiệm xóa đói, giảm nghèo của một số nước trên thế giới	99
7.6 Thành tích, kinh nghiệm xóa đói, giảm nghèo của Việt Nam	107
7.6.1 <i>Kinh nghiệm xóa đói, giảm nghèo cho Việt Nam</i>	107
7.6.2 <i>Giải pháp chính sách giảm phân hóa giàu nghèo</i>	111
Bài tập cuối chương	113
Tài liệu tham khảo.....	114
Các câu hỏi thường gặp.....	115
Bảng 1.1: Bảng thống kê thu nhập của các nền kinh tế.....	119
Bài tập thảo luận.....	126
Bài thảo luận số 1 (Số tiết: 03 tiết).....	126
Bài thảo luận số 2 (Số tiết: 03 tiết).....	127
Bài thảo luận số 3 (Số tiết: 03 tiết).....	129
Bài thảo luận số 4 (Số tiết: 03 tiết).....	132
Bài thảo luận số 5 (Số tiết: 03 tiết).....	133
Bài thảo luận số 6 (Số tiết: 03 tiết).....	135

Các từ viết tắt

TT	Từ viết tắt	Ý nghĩa của từ
1	NSNN	Ngân sách nhà nước
2	XĐGN	Xóa đói giảm nghèo
3	ASK	Tổ chức Ain O Salin Kendra
4	CSHT	Cơ sở hạ tầng
5	FDI	Foreign direct investment – Đầu tư trực tiếp nước ngoài
6	CNH	Công nghiệp hóa
7	GDI	Gender Development Index - Chỉ số phát triển giới
8	HDI	Human Development Index - Hệ số chênh lệch thu nhập
9	UNDP	The United Nations Development Programme - Chương trình Phát triển của Liên hợp quốc
10	WB	World Bank - Ngân hàng thế giới
11	MP	Marginal Product - Năng suất cận biên của lao động
12	IS	Import Substitution - Thay thế nhập khẩu
13	GDP	Gross domestic product – Tổng sản phẩm quốc nội
14	IoT	Internet of Things - Internet vạn vật
15	AI	Artificial intelligence - Trí tuệ nhân tạo
16	VR	Virtual reality - Thực tế ảo
17	AR	Augmented Reality - Tương tác thực tại ảo
18	SMAC	Social, Mobile, Analytics và Cloud - Mạng xã hội, điện toán đám mây, di động, phân tích dữ liệu lớn
19	CNTT	Công nghệ thông tin

Một số thuật ngữ

Gồm các thuật ngữ đã sử dụng trong bài giảng được xếp thứ tự a, b, c.

TT	Thuật ngữ	Diễn giải ý nghĩa
1	Bất bình đẳng xã hội	Bất bình đẳng xã hội là sự không ngang bằng nhau về các cơ hội hoặc lợi ích đối với những cá nhân khác nhau trong nhóm hoặc nhiều nhóm xã hội
2	Công nghiệp	Công nghiệp là ngành kinh tế thuộc lĩnh vực sản xuất vật chất bao gồm các hoạt động: Khai thác nguồn tài nguyên thiên nhiên mà lao động của con người chưa tác động vào; Chế tạo/chế biến sản phẩm của công nghiệp khai thác và chế biến sản phẩm của các ngành nông, lâm, ngư nghiệp; Hoạt động sửa chữa các máy móc thiết bị và vật phẩm tiêu dùng
3	Kinh tế học phát triển	Kinh tế học phát triển là môn khoa học vừa đề cập hiệu quả của việc phân bổ tài nguyên khan hiếm và duy trì sự tăng trưởng theo thời gian như kinh tế học truyền thống, vừa đề cập đến cả cơ chế kinh tế, xã hội, chính trị, thể chế cả khu vực công và tư để cải thiện quy mô đời sống thấp kém ở các nước đang phát triển
4	Phát triển kinh tế	Phát triển kinh tế là một quá trình tăng tiến về mọi mặt của nền kinh tế trong một thời gian nhất định. Phát triển kinh tế bao hàm các sự tăng trưởng kinh tế tức là tăng về quy mô sản lượng, sự tiến bộ về cơ cấu kinh tế, sự tiến bộ về xã hội và cải thiện môi trường
5	Nông nghiệp	Nông nghiệp là một ngành kinh tế có lịch sử lâu đời, là ngành tạo ra sản phẩm thiết yếu nhất cho cuộc sống của con người, hoạt động sản xuất nông nghiệp phụ thuộc nhiều điều kiện khách quan
6	Ngoại thương	Ngoại thương là trao đổi vốn, hàng hóa, dịch vụ giữa các quốc gia trên thế giới nhằm tối đa hóa lợi ích của mỗi quốc gia
7	Nghèo đói	Nghèo đói là tình trạng một người hoặc một hộ gia đình thuộc nhóm có thu nhập thấp nhất trong xã hội được xác định trong những địa điểm cụ thể và thời gian xác định

Mở đầu

Bài giảng Kinh tế phát triển được tập thể giảng viên thuộc bộ môn Tin học kinh tế biên soạn nhằm phục vụ cho việc giảng dạy của giảng viên và học tập của sinh viên Trường Đại học Công nghệ thông tin và Truyền thông - Đại học Thái Nguyên. Tập bài giảng này được biên soạn theo nội dung đề cương chi tiết học phần Kinh tế phát triển ở trình độ đại học.

Nội dung tài liệu cung cấp cho sinh viên những kiến thức cơ bản, những lý thuyết mô hình, những vấn đề chủ yếu của nền kinh tế các nước đang phát triển, những vấn đề phải đương đầu và những vấn đề đặt ra cho các nước đang phát triển. Đặc biệt kinh tế phát triển còn làm rõ những vấn đề lý luận đã được áp dụng trong hoạt động kinh tế ở các nước đang phát triển và ở Việt Nam trên con đường phát triển kinh tế. Sau khi hoàn thành học phần này, sinh viên có thể nắm bắt và phân tích được những chính sách về kinh tế, làm cơ sở để học các môn khác có liên quan. Nội dung tài liệu gồm 07 chương:

Chương 1. Những vấn đề chung về tăng trưởng và phát triển kinh tế

Chương 2. Các lý thuyết và mô hình phát triển kinh tế

Chương 3. Các yếu tố quyết định sự tăng trưởng và phát triển kinh tế

Chương 4. Phát triển nông nghiệp

Chương 5. Phát triển công nghiệp

Chương 6. Ngoại thương và phát triển

Chương 7. Nghèo đói và bất bình đẳng trong quá trình phát triển

Mặc dù tập thể tác giả đã dành nhiều thời gian và công sức để biên soạn, song khó tránh khỏi thiếu sót. Vậy, chúng tôi kính mong quý thầy cô và các bạn sinh viên đóng góp ý kiến để cuốn bài giảng được hoàn thiện hơn. Xin trân trọng cảm ơn.

Chương I: NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG VỀ TĂNG TRƯỞNG VÀ PHÁT TRIỂN KINH TẾ

Nội dung chính của chương

Chương này cung cấp các kiến thức về sản xuất của cải vật chất và cung ứng các dịch vụ nhằm thỏa mãn nhu cầu tồn tại của con người như ăn, mặc, ở, đi lại, học tập, chữa bệnh, giải trí... là cơ sở tồn tại và phát triển của xã hội loài người. Bởi vậy, từ xưa đến nay, sự tiến bộ của nền sản xuất xã hội trở thành mối quan tâm hàng đầu của mọi quốc gia, mọi dân tộc. Sự tiến bộ đó liên quan tới hai khái niệm cơ bản: tăng trưởng và phát triển kinh tế. Tăng trưởng và phát triển kinh tế là mục tiêu đầu tiên của tất cả các nước trên thế giới, là thước đo chủ yếu về sự tiến bộ trong mỗi giai đoạn của các quốc gia. Điều này càng có ý nghĩa quan trọng đối với các nước đang phát triển trong quá trình theo đuổi mục tiêu tiến kịp và hội nhập với các nước phát triển.

Mục tiêu cần đạt được của chương

Sau khi học xong chương 1. Những vấn đề chung về tăng trưởng và phát triển kinh tế, sinh viên sẽ đạt được:

Ứng dụng được các khái niệm tăng trưởng và phát triển kinh tế; xác định được sự cần thiết của tăng trưởng kinh tế nhanh; mục tiêu của phát triển

Phân tích và so sánh được các chỉ tiêu đo lường tăng trưởng và phát triển; Phân tích được các nhân tố ảnh hưởng đến quá trình tăng trưởng và phát triển kinh tế

Bài 1: Khái niệm và sự cần thiết phải nghiên cứu kinh tế học phát triển (Số tiết: 3 tiết)

1.1 Khái niệm và sự cần thiết phải nghiên cứu Kinh tế học phát triển

1.1.1 Khái niệm

Kinh tế học phát triển thường gọi là kinh tế phát triển là một môn khoa học có phạm vi rất rộng, Kinh tế học phát triển là môn khoa học vừa đề cập hiệu quả của việc phân bổ tài nguyên khan hiếm và duy trì sự tăng trưởng theo thời gian như kinh tế học truyền thống, vừa đề cập đến cả cơ chế kinh tế, xã hội, chính trị, thể chế cả khu vực công và tư để cải thiện quy mô đời sống thấp kém ở các nước đang phát triển. Có thể nói kinh tế học phát triển là một trong những ngành khoa học mới nhất và đầy sự thách thức trong khoa học và kinh tế học.

Quá trình phát triển kinh tế ở các nước đang phát triển trên thế giới ở Châu Á, Châu Phi và Châu Mỹ La tinh được các nhà kinh tế học phát triển nghiên cứu một cách hệ thống từ năm 1950 đến nay. Trong quá trình nghiên cứu; mỗi nhà kinh tế có những ý kiến, những quan điểm nhìn nhận về bản chất của môn kinh tế học phát triển khác nhau.

- Quan điểm thứ nhất cho rằng: Kinh tế học phát triển chỉ là một sự tổng hợp sát nhập đơn giản và áp dụng các môn kinh tế học như kinh tế vi mô, kinh tế vĩ mô, kinh tế